

КОЛОМІЄЦЬ Л.В.
(м. Бердичів, Житомирська область)

ДЖУЗЕППЕ ПІНЕТТІ — ОДИН ІЗ ЗАСНОВНИКІВ ІЛЮЗІОНІЗМУ

Анотація: В статті йдеться про життя і творчість відомого італійського ілюзійніста. Під час подорожі по Росії Пінетті помер в м. Бердичеві.

Ключові слова: Пінетті, фокуси, ілюзійніст, Бердичів.

. Майстер ілюзійнізму Пінетті (1750–1803) — чудовий фокусник, умілий артист-маніпулятор, відмінний мнемотехнік, кмітливий винахідник автоматів і ряду цікавих

фокусів. Син італійського шинкаря, він виступав відповідно до смаків епохи під псевдонімом Жан Жозеф де Вільдаль, кавалер Пінетті, маркіз де Мерсі.

До того часу жоден ілюзіоніст не осмілювався називати себе подібним чином. Дякуючи такому імені, Пінетті приймали за одного із багаточисленних аристократів, які розорились і змушені були заробляти на життя науковою і художньою діяльністю [4].

Блискучий психолог, Пінетті писав на своїй афіші: «Професор і демонстратор фізики, член багатьох академій, наближений пруського двору, рекомендований багатьма королями та сувереними князями Європи, кавалер ордена св. Філіпа, інженер, географ і фінансовий радник його світлості князя Лімбург-Гольштейнського і т.д. і т.д.». Але насправді Пінетті не був ученим в сучасному розумінні цього слова, не читав лекції ні в якому університеті, не мав ні інженерного диплома, ні досвіду фінансиста, а географію знав, бо об'їздив всю Європу. Але не зважаючи на це, його знання в фізиці та інженерній справі, загальна культура були достатньо високі для свого часу.

Блискучі акторські дані і винахідливість дозволяли йому з неймовірним успіхом грати роль аристократа. Це допомагало Пінетті мати легкий доступ до дворів європейських монархів.

Пруський король Фрідріх II (1712 – 1786) наділив Пінетті титулом придворного фізика і віддав йому розкішне приміщення театру в Берліні. Це перший в історії випадок, коли ілюзіонізм одержав ранг повноправного мистецтва в одному ряду з оперою, балетом і драмою. Звичайно, в театрі і мови не могло бути про показ традиційних фокусів ярмаркових балаганів. Аристократія бажала бачити номери та трюки, які відповідають її звичним салонним смакам.

Пінетті з'являвся на сцені під звуки клавесина, флейт і мандоліни. Одягнений ілюзіоніст був, як справжній кавалер — оксамитовий камзол з мереживним жабо, на голові — напудрений парик. Пінетті маніпулював предметами, які були добре знайомі титулованим глядачам — каблучки, табакерки, шкатулки. З-під батистових і шовкових хустинок вилітали голуби та канарейки. Показ трюків ілюзіоніст чергував з невимушеною бесідою. В цілому, Пінетті пропагував модний для того часу стиль рококо.

Дякуючи винахідливості Пінетті ілюзіонізм збагатився мнемотехнікою — «вгадуванням думок на відстані». Саме він вперше розробив умовний код, за допомогою якого артист може передавати асистенту всі необхідні дані [4].

Салонний стиль Пінетті припав до смаку не тільки аристократичним, а і буржуазним глядачам, які захоплювалися світськими манерами артиста.

Пінетті виступав у великих залах маєтків, в концертних залах. Він розміщував місця для глядачів напівколом, так, щоб його дії було видно з трьох сторін. В центрі ставились два звичайні маленькі столики, накриті килимами, але не до підлоги, як у його попередників. За час вистави столики ні разу не рухались з місця: в них була захована спеціальна апаратура. Позаду стояли ще два столи з реквізитом [1].

Ілюзіоніст показує два курячих яйця. За вибором пані, запрошеної з публіки, Пінетті разбиває одне з них, щоб всі могли переконатися, що яйця справжні. Але із другого яйця показується не курча, а голова миші. «Ой, мишка!» — із здивуванням каже фокусник. Пані з переляку зіскакує із стільця. Пінетті заспокоює її і обіцяє здійснити чудесне перетворення. І зразу ж виймає із шкарлупи того ж яйця живу канарку і садить пташечку на долоню пані. Потім стукає ногою об підлогу. Канарка миттєво помирає. У пані на очах з'являються сльози. Щоб втішити глядачку, Пінетті пропонує оживити канарку. Починає грати музика. Він кладе канарку на стіл під скляний ковпак. Досить швидко пташка починає рухатись. Фокусник припіднімає ковпак, пташка оживає і, вклонившись глядачам, летить геть.

Поява пташки і мишачої голівки із ячної шкарлупи — маніпуляційні трюки. Коли Пінетті віддавав пташку пані, він непомітно натискав на сонну артерію канарки. Через мить вона падала на долоню, ніби мертва. Для «оживлення» канарку клали під скляний ковпак, куда асистент накачував кисень.

Надзвичайним був автомат «Турок», сконструйований Пінетті. «Турок» дзвонив у дзвоник. Пінетті вимагав, щоб «турок» вклонився йому. «Турок» відмовлявся, негативно хитаючи головою. Однак у відповідь на пропозицію вклонитися глядачам «турок» відважував поклони направо і наліво. Потім автомат вгадував карти, які виймали з колоди глядачі, відповідав на запитання публіки, киваючи або негативно хитаючи головою.

Непомірне здивування викликав механічний фазан, який насвистував будь-які мелодії на замовлення глядачів.

Надзвичайно ефектний був наступний трюк. Пінетті пропонував одному з глядачів вийняти з колоди будь-яку карту і відірвати куточок, зберігши його у себе. З жмені цвяхів пропонував вибрати один і зробити на ньому відмітку. Карту з відірваним куточком ілюзіоніст розривав на дрібні шматочки і спалював, попіл змішував з порохом і заряджав ним пістолет. Закладав замість кулі позначений глядачем цвях і цілився в стіну. Лунав постріл, і на стіні виявлялася неушкодженою тільки що спалена карта без куточка. Вона була прибита цвяхом, який був позначений глядачем. Відірваний куточок точно підходив до карти.

Цей складний фокус пророблявся наступним чином. На карту з відірваним куточком Пінетті накладав іншу і так само відривав куточок. Саме цю другу карту він і спалював. Завдяки особливому пристрою пістолета закладений в нього цвях тут же падав на долоню, де вже була захована обрана глядачем карта. Помічник приносив Пінетті порох, і ілюзіоніст непомітно передавав йому карту і цвях. Перед тим як вистрілити, Пінетті відволікав на себе увагу глядачів. В цей час помічник за спеціальним екраном прибивав карту цвяхом до стіни і прикривав клапаном із тканини під колір фону.

Потім екран відсували. Пінетті стріляв в стіну, а помічник, смикаючи за довгу нитку, одночасно зривав клапан. І на стіні з'являлася карта з цвяхом.

Незмінним успіхом супроводжувалася демонстрація автомата «Лимонне дерево». Цей старовинний індійський трюк Пінетті проробляв таким чином. На стіл ставився ящик з землею. Коли музика починала грати, Пінетті обприскував землю водою зі склянки — з-під землі з'являвся зелений паросток, який швидко зростає. Пінетті змочував його водою. На стеблі показувалися гілки, на них розпускалося листя, з'являлися квіти і, нарешті, жовтіли лимони.

Усередині ящика знаходився металева куля, в нього за допомогою поршневого насоса з клапаном накачували повітря. Росток являв собою мідну трубку, одним кінцем припаяну до кулі. У неї була щільно вставлена інша трубка, запаяна зверху. Під тиском повітря ця трубка, пофарбована в зелений колір, піднімалася догори і, пробиваючи тонкий шар землі, швидко «проростала». Усередині пустотілого стебла містилися три-чотири гілочки, теж з мідних трубочок. Вдаючи, що змочує паросток, Пінетті непомітно відкривав повітряний кран. Повітря виштовхував гілки через отвори в стеблі. На кінцях гілок були маленькі металеві воронки, здалеку схожі на набряклі бруньки. У воронках містилися листя, квіти і плоди з найтоншого щільного шовку, склеєні на зразок мішечків. Наповнюючись зсередини повітрям, вони вилазили з воронки, розправлялися. Перед глядачами розпускалось деревце [4].

Пінетті дуже ревно відносився до своїх професійних секретів. Найменша спроба проникнути в таємниці фокусів викликала в нього лютю. Саме в той момент, коли, обласканий Людовіком XVI (1754 – 1793), Пінетті пожинав плоди свого успіху, гастролюючи містами Франції, знайшлася людина, яка розгадала секрети неймовірних ілюзій. Юрист і математик Анрі Декран (1746–1826) заявив, що розкрив таємниці Пінетті. Ілюзіоніст змушений був запропонувати А. Декрану оприлюднити свої здогади. І в 1784 році вийшла книга А. Декрана «Викрита Біла Магія, або Пояснення вражаючих фокусів, які з недавнього часу захоплюють Столицю і Провінцію».

Книга абсолютно правильно пояснює секрети Пінетті і до наших днів служить одним із кращих посібників з техніки ілюзійного мистецтва. Успіх книги А. Декрана був абсолютним. Її розкуповували нарозхват, її навіть переписували і за короткий період книга була перекладена на кілька мов.

Не бажаючи поступитись А. Декрану літературною славою та стараючись «зробити хорошу міну при поганій грі», Пінетті вирішив розвінчати ще деякі свої трюки і випустив власну книгу, яка витримала три видання.

Пінетті втік з Франції в Берлін. Но тут його дослідями зацікавився професор Косман і згодом вийшла з друку двохтомна робота з поясненням всіх фокусів ілюзійніста. Пінетті змушений був поїхати з Німеччини [1].

Італійський ілюзійніст Джузеппе Пінетті переніс мистецтво ілюзій на театральні підмостки. Вистави фокусника вирізнялись витонченим антуражем і пишністю, що дозволило підняти мистецтво на новий глядацький рівень. В Лондоні в 1784 році Пінетті показував можливості «третього ока»: читав закриті книги і впізнавав предмети в коробках. Ці вистави мали величезний успіх. Пінетті був запрошений до Віндзорського замку до двору Георга III (1738 – 1820). Шоу пройшло блискуче. В ньому брали участь десятки екзотичних тварин, асистентів, дзеркала та складні механізми.

У своїй книзі, виданій в Гаазі в 1789 р, Пінетті приводить докладний перелік однієї зі своїх програм, з якою він виступав в Берліні, в колишньому Дебеллінському театрі:

- «1. Автомат - три леви і кулька зі слонової кістки, яка котиться.
2. Самострільна рушниця.
3. Чорнильниця, що не дає чорнила для писання векселів на ім'я Пінетті.
4. Дві кришталеві склянки наповнюються речами, взятими у глядачів, і закриваються під музику; за бажанням глядачів речі танцюють різні танці всередині склянки.
5. Лялечка виходить із замкненого ящика і танцює; при цьому стає то більшою, то меншою. Після закінчення танцю знову йде в ящик.
6. Лимонне дерево, на якому з'являються спочатку квіти, а потім плоди лимонів.
7. Спалюється перо, і зола від пера під скляним ковпаком, наповненим димом, набуває вигляду тільки що спаленого пера.
8. Кам'яна статуетка рухається, відповідає на питання нахилом голови, дзвонить в дзвіночок. З правого боку стоїть собачка, яка своїм гавкотом лякає канарку, яка махає крилами, ніби бажаючи полетіти.
9. Глядач кладе маленьку фігурку в одне з декількох відділень коробочки, і Пінетті, не бачачи цього, негайно ж називає номер відділення, в яке покладена фігурка.

10. Пінетті стріляє з пістолета, зарядженого узятим у публіки перснем; негайно ж з'являється голуб, який приносить у дзьобі перстень і віддає його власнику.

11. Автомат-атлант, який тримає на плечах земну кулю, навколо нього рухаються фігури астролога з дружиною і дочкою, які представляють рух Землі навколо Сонця.

12. Годинники, що показують як сходить і заходить сонце. Годинник показує стільки часу, скільки бажаючі з глядачів поставлять на своєму годиннику.

13. Куряче яйце, яке котиться по підлозі навколо палиці.

14. Три дзвіночки, які самі відповідають дзвоном на питання публіки.

15. Вистрілений з пістолета перстень виявляється в коробочці.

16. Маленька золота голівка відповідає на запропоновані запитання.

17. Пістолетний постріл гасить три запалені свічки і в той же час запалює три інші.

18. Вистрілений з рушниці кишеньковий годинник виявляється на тасьмі тростини.

19. Золотий годинник, який ніяка гирька не перетягує, а тільки магічне слово Пінетті.

20. Знімання кілець з двох стрічок, котрі міцно тримають в руках дві людини.

21. Кулька за наказом викочується в будь-яку з трьох призначених дверей.

22. Скринька, за наказом сама собою відмикається.

23. Фазан, який співає під музику різні арії, які будуть замовлені.

24. Покладена в табакерку монета з неї ж зникає.

25. Бюст, який головою вправо і вліво повертає, очима і бровами рухає і посміхається; відкриває очі і прижмурюється за наказом глядачів [4].

Коли Пінетті досяг слави і популярності, то став дуже примхливим. Він міг дозволити собі запізнитися до двору імператора Павла I (1754 – 1801) і незрозумілим чином змінити час на годинниках. Коли він прибув до двору, то уже запізнювався на цілу годину. Це викликало незадоволення у всіх придворних. Яке ж у них було здивування, коли Пінетті оголосив, що зараз не восьма година, а лише сьома. Годинники у присутніх дивним чином показували сьому годину. Але після закінчення виступу фокусника на годинниках був правильний час [2].

Уже більше 200 років світова громадськість шукає місце смерті знаменитого фокусника Пінетті. В мемуарах Девіса Робертсона (1913 – 1995) описано, що Пінетті помер у Волинській губернії у місті Bartitchoff.

За час своїх виступів в Росії він заробив цілий статок, але втратив більшу його частину в невдалих інвестиціях в польоти на повітряній кулі.

Гаррі Гудіні (1874 – 1926) в своїй книзі пише, що Пінетті страждав від довгої і жорстокої хвороби та жив у злиднях. Його забрав до себе дворянин із міста Бердичів, що

на Волині, і надав йому притулок із співчуття до помираючого. Скоро Пінетті помер від хвороби [3,ст.41].

Література і джерела:

- 1.Вадимов «От магов древности до иллюзионистов наших дней» [Електронний ресурс] / Режим доступу:<https://www.e-reading.club/bookreader.php/138791>
2. «Величайшие иллюционисты мира или ловкость рук и никакого мошенничества» / [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://m.prikol.bigmir.net/view/308688?p=0&sort=DESC>
3. Любецкий Сергей «Вечера на кладбище. Оригинальные повести из рассказов могильщика» [Електронна книга] /2018 р. 52с. Режим доступу: <https://books.google.com.ua>
4. Пономарев В.Т. «Тайны знаменитых фокусников» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://design.wikireading.ru/2781>